

ISTORIA SATULUI SOMUȘCA

Anton Coșa

În amintirea mamei mele...

Somușca village history Summary

This study is a result of a series of field and archive researches, accomplished by the author in the Catholic community from Somușca. The study analyse the location itself (Somușca), and the people, the ones who have founded and preserved its existence.

Key words: *Somușca, monography, history, Catholics from Moldavia, „csango”, identity, treasury, historical source, monetary treasure.*

Cuvinte cheie: *Somușca, monografie, istorie, Catolicii din Moldova, „ceangăi”, identitate, tezaur, izvoare istorice, tezaur monetar.*

Satul Somușca este așezat în partea estică a României, în zona centrală a Moldovei, pe dealurile din partea dreaptă a Culoarului Siretului, în județul Bacău, la aproximativ 20 km depărtare, spre sud, de municipiul Bacău. Din punct de vedere administrativ, satul Somușca face parte astăzi din comuna Cleja.

Începuturile satului Somușca sunt în legătură cu stabilirea aici, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, a câtorva familii de transilvăneni catolici.

Prima mențiune documentară a acestui sat este din 1781, an în care, într-un **Status Animarum (Starea Sufletelor)**¹, sunt notate un număr de 15 familii și 74 de credincioși. Iată cum, strămoșii locuitorilor catolici de astăzi sunt practic fondatorii, întemeietorii satului Somușca, cei care au dat, în același timp, și numele așezării.

Denumirea inițială a localității a fost: *Somoșca*, menționată în documente în forma *Somoska* ori *Somosca*. De altfel, în documentele istorice satul Somușca a apărut de-a lungul timpului în diverse variante: *Somoșca*²; *Somoska*³; *Somosca*⁴;

¹ DJANBacău, **Colecția Registre de stare civilă, Mitrice. Parohia romano-catolică Faraoani**, dosar nr. 1/1780, filele 303v.-362r.; publicat de Anton Coșa, **Izvoare inedite privind catolicii din Moldova: „Status animarum”**, prima parte în *ArhGen*, V (X), 1-2, 1998, p. 155-160 respectiv partea a doua în *ArhGen*, V (X), 3-4, 1998, p. 199-258.

² DJANBacău, **Fond Parohia romano-catolică Cleja**, passim, apud. Pr. Iosif Gabor, **Parohia catolică Cleja**, Luizi-Călugăra, 1988, manuscris, f. 10.

³ Idem, **Colecția Registre de stare civilă, Mitrice. Parohia romano-catolică Faraoani**, dosar nr. 1/1780, f. 303v.-362r.

⁴ DJANBacău, **Colecția Registre de stare civilă, Mitrice. Parohia romano-catolică Faraoani**, dosar nr. 1/1780, f. 330-373; publicat de Anton Coșa, **Un document inedit din 1793 privind catolicii din județul Bacău** în *Archiva Moldaviae*, I, Arhivele Naționale ale României, Iași, 2009, p. 178-218.

*Samoska*⁵; *Somoscha*⁶; *Somâșca*⁷; *Samâșca*⁸; *Somâșca*⁹; *Somișca*¹⁰; *Somișca*¹¹; *Sumuska*¹²; *Sumușca*¹³; *Șoimeasca*¹⁴; *Șumușca*¹⁵; *Zamosca*¹⁶.

Etimologia numelui satului Somușca provine dintr-o realitate geografică locală, anume prezența pe teritoriul localității a unor arbori mici („corn – corni”) cu lemnul foarte tare, cu frunze opuse, cu flori galbene și cu fructe roșii comestibile („coarnă – coarne”¹⁷), cărora în graiul local li se spune „șom”¹⁸.

Toponimul care a rezultat derivă¹⁹, astfel din cuvântul „cornet”, devenit prin diminutivare „cornățel”²⁰, însemnând: „pădurice de corni”, „pădure de corni”²¹, „pădure mică de corni”, „loc unde cresc corni”, „pădurice de coarne”²², „loc unde sunt multe coarne”²³.

În spațiul toponimic românesc²⁴ există multe exemple similare: Cornii²⁵,

⁵ Anton Coșa, **Catolicii din Moldova în izvoarele Sfântului Scaun (secolele XVII-XVIII)**, Iași, Editura Sapienția, 2007, p. 550.

⁶ DJANBacău, **Fond Parohia Romano-Catolică Faraoni**, dosar nr. 1/1801, f. 1r.-46v.; publicat de Anton Coșa, **Izvoare inedite privind catolicii din Moldova: „Status animarum”**, prima parte în *ArhGen*, V (X), 1-2, 1998, p. 155-160, respectiv partea a doua în *ArhGen*, V (X), 3-4, 1998, p. 199-258.

⁷ Theodor Codrescu, **Uricariul**, vol. XV, Iași, 1889, p. 369, respectiv 385.

⁸ **Proiectul Divanului Obștesc [...] atîngătoriu de chipul regularisit pentru transportarea sărei de la Ocnă pe șchelela Galații**, în *Buletin. Foaie oficială*, XXI, nr. 10 ad., 11-13, Iași, 1853, p. 11/46.

⁹ **Tăbliți pe sate [pentru ...] plata birului [...]**, în *Foaie satească a Principatului Moldovii*, III, nr. 16, 22-23 ad., Iași, 1841, p. 116.

¹⁰ **Tablou de toate comunele rurale din țară** (extras din *MO*), București, 1864, p. 6.

¹¹ **Lista arătătoare de suma banilor ce se cuvin satelor din tot Prințipatul Moldaviei, pentru lucrul drumurilor în anul 1841**, în *Foaie satească a Principatului Moldovii*, nr. 51-52 ad., 27 iunie, Iași, 1843, p. 208.

¹² J.F. Neigebauer, **Beschreibung der Moldau und Walachei**, Breslau, 1854, p. 154.

¹³ *Buletin Oficial. Foaie publicațiilor oficiale a Prințipatului Moldaviei*, Iași, 1858, p. 524.

¹⁴ Ioan George Lahovari, **Marele dicționar geografic al României**, vol. II, București, 1899, p. 521-522; vol. V, 1902, p. 523.

¹⁵ Constantin C. Giurescu, **Principatele române la începutul secolului XIX. Constatări istorice, geografice, economice și statistice pe temeul hărții ruse din 1835**, București, 1957, p. 214.

¹⁶ Pr. Iosif Gabor, **Dicționarul comunităților catolice din Moldova**, Bacău, Editura „Conexiuni”, 1996, p. 251-252.

¹⁷ Inf. Cătea M. Magda, 76 de ani, Somușca, 25 ianuarie 2012.

¹⁸ Inf. Benchea A. Anița, 81 de ani, Somușca, 26 ianuarie 2012.

¹⁹ Iorgu Iordan, **Toponimia Românească**, București, Editura Academiei Române, 1963, p. 65.

²⁰ **Ibidem.**

²¹ **Ibidem.**

²² Inf. Benchea M. Ianoș, 76 de ani, Somușca, 15 ianuarie 2012.

²³ Inf. Bejan Farcaș Gh. Mihai, 83 de ani, Somușca, 26 ianuarie 2012.

²⁴ Iorgu Iordan, **op. cit.**, p. 64-65.

²⁵ **Tezaurul Toponimic al României. Moldova**, coord. Dragoș Moldovanu, vol. I, partea I, București, Editura Academiei Române, 1991, p. 280.

Cornetul²⁶, Cornățel²⁷, Cornățelul²⁸ etc. Prin urmare, toponimul „*Somoșca*” este, de fapt, echivalentul din graiul local al diminutivului „Cornățel” având, în mod evident, aceeași semnificație.

În zona satului Somoșca mai există și alte toponime formate de-a lungul timpului asemenea toponimului „Somoșca”, cum ar fi de exemplu: *Botzaș*²⁹ („pădurice de soc”³⁰), *Bradoș*³¹ („pădurice de brazi”³²) etc.

În ceea ce privește numele de astăzi al așezării: *Somoșca*, remarcăm faptul că este o variantă recentă, introdusă în nomenclatorul actual al localităților fără nici un fel de explicație în cursul secolului al XX-lea.

Prima denumire a satului: *Somoșca* s-a perpetuat până în a doua jumătate a secolului XX, mai precis până în anul 1968, când a fost promulgată Legea³³ nr. 2 privind organizarea administrativă a teritoriului R.S.R. Acest act normativ consacră schimbarea vechii denumiri a satului *Somoșca* și înlocuirea acesteia cu una nouă: *Somoșca*.

Firește, ne putem pune întrebarea de ce o asemenea diversitate și, în același timp, inconsecvență toponimică. Explicațiile sunt în legătură, pe de o parte cu originea localnicilor catolici, aspect pe care îl vom dezvolta ceva mai încolo, pe de altă parte cu meandrele gândirii celor care luau hotărâri în ceea ce privește toponimia oficială.

Schimbarea oficială a denumirii satului, caracterizată printr-o acțiune de românizare toponimică a fost, credem noi, dovada unei atitudini reflexive și conjuncturale. „Multiplele intervenții ale oficialităților asupra nomenclaturii noastre geografice au fost condamnate, în general, de către specialiști, dar protestele lor au rămas fără ecou”³⁴, deși se știe că „de numele unor sate ... se leagă foarte des o istorie întregă”³⁵, iar din punct de vedere științific „e păgubitor să se treacă peste un nume numai pentru că e dezagreat”³⁶ de factori din exterior. „Numele locale nu pot fi supuse unor capricii ale modei”³⁷.

²⁶ *Ibidem*, p. 279.

²⁷ Ioan Lupaș, *Contribuții documentare la istoria satelor transilvănene*, Sibiu, Editura Dacia Traiană, 1944, p. 36, respectiv p. 49.

²⁸ Cf. *supra*, nota 25, p. 277-278.

²⁹ Inf. Sabău M. Magda, 80 de ani, Somoșca, 26 ianuarie 2012.

³⁰ Inf. Ghiuri Gh. Maria, 59 de ani, Somoșca, 26 ianuarie 2012.

³¹ Inf. Patrașcu M. Ruja, 79 de ani, Somoșca, 25 ianuarie 2012.

³² Inf. Ghiuri Gh. Maria, 59 de ani, Somoșca, 26 ianuarie 2012.

³³ Cf. **Legea nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România**, Anexă în *Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România*, 1968, nr. 163-165, p. 1513 respectiv 1733.

³⁴ Cf. *Supra*, nota 25, p. LX.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, p. 18.

³⁷ *Ibidem*.

Pe teritoriul satului Somușca s-a descoperit un important tezaur monetar³⁸. Astfel, „în vara anului 1980, cu ocazia săpării unei gropi³⁹ în zona în care se aflau construcțiile zootehnice ale Cooperativei agricole de producție din satul Somușca, comuna Cleja, lucrătorii Benchea Mihai și Budău Ioan au găsit un vas în care erau depozitate mai multe piese monetare din argint. Monedele au fost împărțite între acești lucrători, iar vasul a fost distrus și nu a mai putut fi găsit.

În urma cercetărilor întreprinse au fost recuperate un număr de 56 monede. Tezaurul înregistrat la Muzeul județean de istorie și artă din Bacău (inv. 26554-26609) constă din piese monetare din argint în greutate totală de 512,55 g. și cu un titlu al argintului de 800‰.

Monedele au fost emise în imperiul romano-german, respectiv austriac (47 buc.), Bavaria (1 buc.), Peru (1 buc.), Rusia (1 buc.), Imperiul otoman (6 buc.). Cea mai veche monedă este emisă în 1764, iar cea mai nouă în 1847, deci tezaurul se eșalonează pe o durată de timp de 83 ani.

După cum reiese din lista monedelor⁴⁰, tezaurul constă din 48 piese de 20 creițari, un taler, o rublă, doi gedit-üzlük și patru Yirmi Kuruş. Monedele emise pentru Imperiul romano-german au fost bătute în monetăriile din Viena, Praga, Hall, Kremnica, Alba-Iulia. Moneda emisă pentru Peru a fost bătută în atelierul Potosi. Emisiunile turcești din tezaurul nostru au fost bătute în monetăriile din Istanbul de Selim III și Constantinopol de Abdülmecid. Moneda emisă de Nicolae II pentru Rusia a fost bătută la Moscova.

Cauzele tezaurizării monedelor (și când anume) sunt îngreunate și de faptul că nu s-a recuperat întregul tezaur pentru a stabili care este cea mai recentă monedă din această descoperire și în funcție de aceasta să emitem unele concluzii referitoare la evenimentele istorice sau sociale care s-au petrecut în Moldova în această perioadă.

Într-adevăr, cercetările au stabilit că tezaurul se compunea din 108 monede, din care au fost recuperate numai 56 piese monetare. Cu toate că tezaurul cuprinde monede ce au o frecvență constantă ca emisiuni, ar fi fost posibil ca alte monede ce s-au pierdut să se eșaloneze pe o perioadă mai târzie decât data ultimei monede recuperate (1847) [...] Tezaurul monetar descoperit la Somușca-Cleja, chiar dacă n-a fost recuperat complet, prin datele pe care le conține contribuie la elucidarea unor probleme privitoare la circulația monetară și prezența pe piața Moldovei a unor numeroase monede străine.

Ținând cont de faptul că tezaurul pe care l-am descris se încadrează în secolele XVIII-XIX și studiind literatura de specialitate, se pot emite câteva concluzii referitoare la circulația monetară din aceste vremuri.

Monedele care circulau în Moldova în secolul al XVIII-lea sunt foarte

³⁸ Alexandru Artimon, **Un tezaur monetar din secolele XVIII-XIX descoperit la Somușca-Cleja (jud. Bacău)**, în *Carpica*, XV, Bacău, 1983, p. 169-182.

³⁹ *Ibidem*, p. 169.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 176.

numeroase ca tip și variate ca origine. Circulația cea mai intensă o au monedele turcești, apoi monedele poloneze, rusești, austriece, venețiene, olandeze. De asemenea, se cunoaște că monedele care au jucat un rol economic mai însemnat începând din secolul al XVIII-lea, au fost galbenul olandez și sfanțul austriac. Sfanțul, monedă austriacă de argint, în valoare de 20 creițari, a fost emis începând din anul 1754, păstrându-și neschimbat tipul până la 1856, când emisiunea sa a încetat. În tezaurul analizat sunt un număr de 48 monede de această valoare [...] Descoperirea acestui tezaur într-o așezare sătească ne dovedește că în secolele XVIII-XIX asistăm la un proces de intensificare a schimburilor comerciale atât interne cât și externe⁴¹. Ca urmare a acestui fapt se observă o creștere a producției pentru piață la care participă atât boierii, negustorii cât și o anumită pătură a țărănimii ce vinde pe piață vite mari și mici, produse cerealiere, brânzeturi, fructe, zarzavaturi etc.

Cu toate că nu a fost recuperat în întregime tezaurul, emitem cu titlu de probabilitate ipoteza că el a fost îngropat în vremea evenimentelor revoluționare din Moldova anului 1848, mai ales că ultima emisiune monetară recuperată datează din anul 1847. Tezaurul a aparținut, probabil, unui negustor sau unui locuitor mai înstărit antrenat în producția pentru piață. În concluzie, descoperirea acestui nou tezaur, este încă o dovadă, în plus, a folosirii frecvente a monedelor străine, în cadrul așezărilor sătești din Moldova secolelor XVIII-XIX⁴².

Cum am notat mai sus, conform documentelor istorice, primii locuitori ai satului Somușca, întemeietorii așezării, au venit aici din Transilvania. Această stare de fapt ne conduce la mai multe întrebări. Cine erau cei care au emigrat din Transilvania în Moldova? Erau ei români, secui, unguri, sași? (cu toții locuitori tradiționali ai spațiului transilvan). De ce au fost ei nevoiți să plece din Transilvania? De ce au ales să se stabilească tocmai în Moldova? Vom încerca să răspundem tuturor acestor întrebări în rândurile care urmează.

În secolul al XVIII-lea (cel în care strămoșii locuitorilor de astăzi din Somușca întemeiază satul) Transilvania se afla sub stăpânirea Imperiului Habsburgic⁴³. Pentru a-și consolida stăpânirea politică, habsburgii vor lua o serie de măsuri care nu vor fi pe placul nici uneia dintre populațiile care locuiau atunci în Transilvania, determinând din partea acestora o opoziție constantă.

Nemulțumiți vor fi, deopotrivă, ungurii respectiv nobilii maghiari (care își exercitau autoritatea în comitate), patriciatul săsesc din scaunele săsești, secuii din scaunele secuiești și, firește, românii majoritari care locuiau în întregul spațiu transilvan. Dacă ungurii, secuii și sașii făceau parte din „națiunile privilegiate”⁴⁴, românii nu erau considerați ca având drepturi egale cu aceștia, aflându-se în situația

⁴¹ *Ibidem*, p. 177.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Istoria Românilor. Epoca modernă*, Chișinău-Galați, Editura Porto-Franco, 1992, p. 6.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 10.

de „tolerați”⁴⁵ în spațiul transilvan.

Nemulțumirea ungarilor, sașilor și secuilor era legată, în principal, de pierderea privilegiilor pe care le deținuseră până la venirea habsburgilor și, implicit, a autorității pe care o exercitau până atunci în zonă. Era o evidentă nemulțumire de natură politică.

Pentru români, inițial, autoritatea habsburgică s-a dovedit a fi benefică. Promițându-le că-i va scoate din situația de tolerați, conferindu-le drepturi egale cu cele ale națiunilor privilegiate, habsburgii vor favoriza trecerea românilor de la ortodoxie la catolicism⁴⁶, prin înființarea Bisericii Greco-Catolice. Actul, politic în esența lui, nu atingea, în fond, tradițiile ancestrale românești, urmărind să contrabalanseze, prin numărul românilor, poziția dominantă pe care o dețineau stările privilegiate și să asigure supremația politică a Curții de la Viena în Transilvania. La rândul lor, românii care adoptau credința catolică câștigau o serie de avantaje, cel mai important fiind acela al recunoașterii ca „națiune”⁴⁷ cu drepturi depline.

Din punct de vedere economic, social și militar, nemulțumite vor fi toate populațiile din Transilvania. Autoritatea habsburgică va veni cu noi legi care vor crește taxele și impozitele, ceea ce va conduce la mișcări sociale de amploare, cea mai importantă fiind răscoala⁴⁸ condusă de Horea, Cloșca și Crișan din anul 1784. Înființarea regimentelor imperiale de graniță (1762-1764) îi va nemulțumi mai ales pe secu⁴⁹, care se vor opune în acei ani cu vehemență.

Iată, foarte pe scurt, condițiile de viață din Transilvania secolului al XVIII-lea care îi vor determina pe mulți să plece de acolo, în special români și secu. În cazul secuilor, înființarea regimentelor de graniță va determina „amplificarea migrației”⁵⁰. Astfel, în urma evenimentelor de la Madéfalva (Siculeni-Ciuc) din 1764 (cunoscutul „Siculicidium”⁵¹ sau „măcelul de la Madefalău”⁵²) „un număr mare de secu⁵³ din Ciuc... și Trei Scaune... s-au refugiat în Moldova”⁵⁴.

Documentele istorice confirmă faptul că „în a doua jumătate a veacului al 18-lea, noi contingente de ardeleni catolici ori greco-catolici, alungați de vitregia vremurilor, au poposit în Moldova, înmulțind și întărind rândurile vechilor catolici”⁵⁴.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 12.

⁴⁹ Cf. *Acta – 1996*, Sfântu Gheorghe, vol. I, 1997, p. 209-224.

⁵⁰ Ioan Lăcătușu, **Structuri etnice și profesionale în județele Covasna și Harghita**, Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2008, p. 208.

⁵¹ Cf. *supra*, nota 49.

⁵² Ioan Lăcătușu, *op.cit.*, p. 208.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Pr. Ioan Mărtinaș, Pr.Dr. Gaspar Bachmeier, „**Bine ai venit stăpâne**”. *Acte, cuvântări și însemnări omagiale la consacarea și înscăunarea Excelenței Sale Mons. Dr. Anton Durcovici ca Episcop de Iași*, Iași, Episcopia Catolică, 1948, p. 72.

Dintre „cei nou descălecați”⁵⁵, majoritatea celor care „s-au așezat prin părțile Bacăului”⁵⁶ provin „de prin părțile secuiești”⁵⁷ și „sunt de origine Secui și Români, dar puternic influențați de stăpânirea maghiară”⁵⁸. Că este așa „ne dovedesc cu prisosință limba, numele, portul și datinele”⁵⁹.

Începând din secolul al XVIII-lea majoritatea emigranților transilvăneni care se stabilesc în Moldova sunt români. Nu întâmplător, credem noi, acest adevărat fenomen de migrare umană dinspre Transilvania către Moldova este cunoscut în veacul XVIII sub numele de „profugium Valachorum”⁶⁰.

Aceste permanente „mișcări de populație”⁶¹ au condus la formarea, pe lângă „comunitățile de romano-catolici moldoveni (ceangăi)”⁶², și a „numeroase sate de ungureni în Moldova”⁶³. Emigranții erau deopotrivă români și secui, numărul lor fiind constant ridicat, într-o asemenea măsură încât autoritățile transilvănene au fost nevoite să ia o serie de măsuri pentru diminuarea fenomenului migraționist.

De altfel, important de menționat este și faptul că mișcarea migratorie a populației din Transilvania spre Moldova a fost, de-a lungul timpului (secolele XIII-XX), continuă și de mari proporții, nefiind legată de factorul etnic.

De ce au ales emigranții din Transilvania să se stabilească tocmai în Moldova? În mod paradoxal, poate, motivele generale ale stabilirii în Moldova erau identice, atât pentru românii ardeleni cât și pentru secuii din interiorul arcului carpatic.

Românii din Transilvania, de exemplu, au ales să se stabilească în Moldova în virtutea existenței de-a lungul timpului a numeroase, diverse și trainice legături pe toate planurile vieții spirituale, culturale, economice și sociale cu spațiul extracarpatic.

Secuii, pe de altă parte, au ales ca loc de emigrare Moldova pe baza existenței în memoria colectivă a mai vechilor legături economice, sociale, militare, politice cu spațiul moldav.

În același timp, nu trebuie să uităm de existența în spațiul moldovenesc a altor sate mai vechi locuite de „catolici”⁶⁴ ori de „ungureni”⁶⁵ (din Țara Ungurească, cum mai era numită pe atunci Transilvania) și în care se puteau așeza noii veniți, precum și de facilitățile de natură fiscală pe care autoritățile moldovenești le-au luat la granița dintre secolele XVII-XVIII.

De exemplu, domnii Moldovei au legiferat posibilitatea aducerii din

⁵⁵ **Ibidem**, p. 72-73.

⁵⁶ **Ibidem**, p. 73.

⁵⁷ **Ibidem**.

⁵⁸ **Ibidem**.

⁵⁹ **Ibidem**.

⁶⁰ Dumitru Mărtinaș, **Originea ceangăilor din Moldova**, ediția a II-a, Bacău, Editura „Symbol”, 1998, p. 24.

⁶¹ Ioan Lăcătușu, **op.cit.**, p. 205.

⁶² **Ibidem**.

⁶³ **Ibidem**.

⁶⁴ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor din Moldova**, în *Carpica*, XXXI, 2002, p. 79-106.

⁶⁵ **Ibidem**.

Transilvania a unor „oameni străini”⁶⁶ cunoscuți sub numele de „liuzi”⁶⁷. Venirea acestor „liuzi” face parte din mai amplul proces de emigrare⁶⁸ din Transilvania, fenomen de altfel constant pe tot parcursul secolelor XV-XVIII, amplificat, cum am văzut mai sus, în preajma ultimului interval.

În preajma veacului al XVIII-lea autoritățile moldovenești hotărâseră ca „proprietarii de moșii, atât boieri cât și mănăstiri”⁶⁹ să poată aduce oameni de peste hotar, din Transilvania, pentru a munci pe moșiile lor ori pe cele ale domniei. Aceștia erau așa-numiții „liuzi”⁷⁰. Aducerea lor era una deosebit de avantajoasă pentru proprietarii moldoveni în condițiile în care „vistieria nu putea percepe nici o dare de la acești liuzi sau oameni străini”⁷¹.

Deși satul Somușca nu este menționat nici în **Condica Liuzilor**⁷² pe anul 1803, nici în **Condica Vistieriei Moldovei**⁷³ din anul 1816, totuși constatăm prezența „liuzilor”⁷⁴ și în satul Somușca, în anul 1864.

După stabilirea lor în vatra satului Somușca, strămoșii locuitorilor catolici de astăzi se adaptează relativ repede noilor condiții de viață din Moldova. Numărul⁷⁵ lor va crește constant în anii care urmează, pe de o parte datorită unor cauze naturale (natalitatea), pe de altă parte stabilirii în Somușca a noi emigranți transilvăneni.

În ceea ce privește identitatea⁷⁶, locuitorii din satul Somușca își afirmă astăzi constant identitatea românească, deși, originea credincioșilor catolici din această comunitate, asemenea întregii comunități catolice din Moldova constituie, în anumite medii, un subiect controversat⁷⁷.

Dacă până în prezent, comunitatea catolică din Somușca nu a beneficiat de o cercetare științifică serioasă, în cazul catolicilor din Moldova, în ansamblu, s-a creat de-a lungul timpului o bogată bibliografie⁷⁸, urmare a unor îndelungi cercetări întreprinse inițial, cu precădere, de cercetători maghiari, mai apoi și de cercetători

⁶⁶ Theodor Codrescu, **op.cit.**, vol. VII, p. 16.

⁶⁷ **Ibidem.**

⁶⁸ Ștefan Meteș, **Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX**, București, Editura Științifică, 1971, p. 103.

⁶⁹ Theodor Codrescu, **op.cit.**, vol. VII, p. 16.

⁷⁰ **Ibidem.**

⁷¹ **Ibidem.**

⁷² Idem, vol. VII, Iași, 1886, p. 289 respectiv 290.

⁷³ Corneliu Istrati, **Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816**, în *AIIAI*. Supliment I, 1979, p. 24.

⁷⁴ Theodor Codrescu, **op.cit.**, vol. XV, Iași, 1889, p. 369 respectiv 385.

⁷⁵ Vezi capitolul **Demografia**.

⁷⁶ Anton Coșa, **Identitatea catolicilor din Moldova**, în *Lumina Creștinului*, XIII, 4 (134), Iași, 2001, p. 8; idem, **Identitatea asumată și identitatea dorită impusă romano-catolicilor din Moldova**, în vol. **Români în dezbaterile Congresului secuiesc din 1902. Premise, deziderate și reverberații**, ediție îngrijită de Vilică Munteanu și Ioan Lăcătușu, Onești, Editura Magic Print, 2011.

⁷⁷ Idem, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 79-106.

⁷⁸ Vezi: Mikecs László, **Csángók**, Pécs, Bolyai Akadémia, 1989; **A Moldvai Magyarság Bibliográfiája**, întocmit de Halász Péter, Budapest, A Lakatos Demeter Egyesület Kiadványa, 1996; **A Moldvai Csángók Bibliográfiája**, întocmit de Ilyés Sándor, Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság, 2006.

români.

Preocupările științifice maghiare privindu-i pe catolicii din Moldova au ca punct de plecare scrierile unui preot secu, pe nume Zöld Péter, refugiat în Moldova în urma evenimentelor de la Madéfalva din 1764 (pomenite de noi mai sus), care folosește relativ la catolicii din spațiul moldav sintagma „ceangăi-maghiari”⁷⁹. Astfel, acesta face o **inovație lingvistică**⁸⁰ prin alăturarea a doi termeni: „ceangău”⁸¹ (folosit pe atunci în Transilvania) și „ungur”⁸² (folosit la adresa catolicilor moldoveni cu sensul de locuitor venit din Țara Ungurească, cum mai era denumită Transilvania) raportând noul termen la o comunitate (aceea a catolicilor din Moldova) și creând în acest fel un **fals etnonim**⁸³ și implicit o **falsă problemă etnică**⁸⁴ în Moldova.

Cu toate că preotul Zöld Péter notează faptul că locuitorii catolici din Moldova „din vremuri străvechi, fără să fi fost învățați de către nimeni se consideră rămășițe ale sașilor și, împreună cu secuii își spun «ceangăi-maghiari»...”⁸⁵ și că „Ei se numesc acum astfel, fără să știe de unde, de ce și de la cine au primit acest nume”⁸⁶, totuși el constată și faptul că locuitorii catolici din Moldova vorbesc toți românește și ungurește⁸⁷ (prin urmare erau bilingvi⁸⁸), dar ungurește vorbesc într-un mod mai deosebit⁸⁹, precum și că „îmbrăcămintea lor este românească, ieftină și e lucrată de soțiile lor”⁹⁰.

Deși preotul secu Zöld Péter nu a trecut și prin satul Somușca, totuși scrierile sale vor avea implicații și asupra urmașilor locuitorilor catolici de mai târziu din această așezare.

Insistăm și în acest cadru asupra faptului că prin promovarea greșită a termenului „ceangău”⁹¹ (în forma „ceangăi-maghiari”⁹²) de către preotul secu Zöld Péter, ca etnonim la adresa întregii comunități catolice din Moldova, s-a ajuns la

⁷⁹ Cf. **Notitia de rebus Hungarorum qui in Moldavia, et ultra degant, scripta ab Adm. R.D. Petro Zöld, Parocho Csik Delmensi in Sicilia data ad A.R.P. Vincenti Blacho**, publicată în traducere maghiară în *Magyar Könyv-Ház*, III, Pozsony, 1783, p. 414-428 și în traducere germană sub titlul **Reisse nach der Moldau**, în *Ungarisches Magazin*, III, nr. 1, Pressburg, 1783, p. 90-110.

⁸⁰ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor...**, 2002, p. 79.

⁸¹ **Ibidem.**

⁸² **Ibidem.**

⁸³ **Ibidem.**

⁸⁴ **Ibidem.**

⁸⁵ Cf. *supra*, nota 79, Pozsony, p. 415.

⁸⁶ **Ibidem**, Pressburg, p. 96.

⁸⁷ Veszely Károly, Imets Fülöp Jako, Kovács Ferencz, **Utazás Moldva-Oláhbonban – 1868**, Târgu Mureș, 1870, p. 58.

⁸⁸ Márton Gyula, **Câteva aspecte ale bilingvismului maghiaro-român la ceangăii din Moldova**, în *Studii și cercetări lingvistice*, XII, nr. 4, București, 1961, p. 541-553.

⁸⁹ Cf. *supra*, nota 87.

⁹⁰ Cf. *supra*, nota 79, Pressburg, p. 97.

⁹¹ Anton Coșa, **Catolicii din Moldova. Istoriografie**, în *Revista Asociației Romano-Catolicilor Dumitru Mărtinaș*, I, Bacău, 2002, p. 32-34; idem, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 79-106.

⁹² Cf. *supra*, nota 79.

căutarea originilor unei presupuse etnii⁹³ purtând acest nume, ceea ce, de la bun început, a determinat concluzii controversate⁹⁴ și irelevante din punct de vedere științific.

Dintre teoriile vehiculate în timp cu privire la originea „ceangăilor”, amintim pe cele care au susținut originea cumană⁹⁵, cabară⁹⁶, pecenegă⁹⁷, hunică⁹⁸, secuiască⁹⁹ ori maghiară¹⁰⁰ a acestora.

În aceste condiții de puternică mediatizare în plan publicistic, științific, politic, diplomatic, a „problemei catolicilor din Moldova”¹⁰¹ (a „ceangăilor”), totuși începând din secolul al XIX-lea¹⁰², constatăm și afirmarea originii românești a acestora. Mai mult, secolul al XX-lea va aduce și primele lucrări publicate cu privire la originea românească a catolicilor din Moldova¹⁰³.

În acest studiu, noi nu ne propunem să tratăm exhaustiv identitatea populației care locuiește în satul Somușca. O analiză de ansamblu asupra fenomenului identitar al catolicilor din Moldova fost materializată într-un studiu distinct¹⁰⁴ publicat de noi în anul 2002.

De asemenea, un alt demers științific referitor la identitatea credincioșilor

⁹³ Anton Coșa, **op.cit.**, Iași, 2007, p. 18.

⁹⁴ **Ibidem.**

⁹⁵ P. Gegő Elek, **A moldvai magyar telepekről**, Buda, A Magyar Tud. Akadémia Elébe Terjesztve, 1838, p. 67; Gustav Weigand, **Der Ursprung der s-Gemeinden**, în *Neunter Jahresbericht des Institutes für Rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*, 1902, p. 137; Munkácsi Bernát, **A moldvai csángók eredete**, în *Ethnographia*, Budapest, 1902, p. 433-440; Veress Endre, **A moldvai csángók származása és neve**, în *Erdélyi Múzeum*, Cluj, 1934, p. 29-64.

⁹⁶ Karácsonyi János, **A moldvai csángók eredete**, Budapest, 1914, p. 18.

⁹⁷ Dumitru Mărtinaș, **op.cit.**, p. 15; Nicolae Iorga, **Considerații noi asupra rostului secuilor**, în *Revista istorică*, XXV, nr. 46, aprilie-iunie, București, 1939, p. 141.

⁹⁸ Petru Râmneanțu, **Die Abstammung der Tschangos**, Sibiu, 1944, p. 11.

⁹⁹ P. Gegő Elek, **op.cit.**, p. 69; Zezi: Szávas G., în *Magyar Nyelvőr*, Budapest, 1874, p. 54; Steuer J., în *Magyar Nyelvőr*, Budapest, 1893, p. 344.

¹⁰⁰ A se vedea printre altele: P. Gegő Elek, **op.cit.**, p. 62; Atila de Gérando, **Les Tschangos**, în *Revue de Géographie*, deuxième année, tome III, juillet-décembre, Paris, 1878, p. 283; Rubinyi Mózes, **A moldvai csángók múltja és jelene**, în *Ethnographia*, Budapest, 1901, p. 115-124; Györfői István, **A moldvai csángók**, Budapest, 1917; Jean Tatrosi, **Les Hongrois de Moldavie**, în *Revue de Hongrie*, XV, tom. XXVI, Budapest, 1922, p. 129-134; Domokos Pál Péter, **A moldvai magyarság**, Csiksomlyó, 1931; Lükő Gábor, **A moldvai csángók. I. A csángók kapcsolatai az erdélyi magyarsággal**, Budapest, 1936; Mikecs László, **Csángók**, Budapest, 1941; **Moldvai Csángó-Magyar Okmánytár (1467-1706)**, întocmit de Benda Kálmán, Budapest, I-II, 1989 etc.

¹⁰¹ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 79-106.

¹⁰² Dimitrie A. Sturdza, C. Colescu-Vartic, **Acte și documente relative la renascerea României**, vol. VI, partea I, **Divanul ad-hoc al Moldovei din 1857**, București, 1896, p. 238.

¹⁰³ Pr. Dr. Iosif Petru M. Pal, **Originea catolicilor din Moldova și franciscanii păstorii lor de veacuri**, Săbăoani-Roman, Tipografia „Serafica”, 1942; Petru Râmneanțu, **op.cit.**; idem, **Grupele de sânge la ceangăii din Moldova**, în *Buletin eugenic și biopolitic*, XIV, nr. 1-2, București, 1943, p. 51-56; Dumitru Mărtinaș, **op.cit.**; Ion H. Ciubotaru, **Catolicii din Moldova. Universul culturii populare**, vol. I, Iași, Editura „Presa Bună”, 1998, vol. II, 2002, vol. III, 2005.

¹⁰⁴ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor...**, 2002, p. 79-106.

catolici din satele județului Bacău a fost finalizat și făcut public în același an (2002) printr-un studiu de specialitate¹⁰⁵ realizat de Centrul de Sociologie Urbană și Regională CURS, din cadrul Universității București. Cercetarea sociologică de ansamblu a beneficiat și de un „studiu istoric preliminar”¹⁰⁶ referitor la romano-catolicii din Moldova (publicat ulterior, în anul 2011¹⁰⁷), întocmit de către noi, studiu care a avut la bază materialul publicat anterior, în anul 2002¹⁰⁸.

Sondând câteva dimensiuni ale percepției identitare locale, am constatat, pe de o parte faptul că piesele de rezistență ale identității individuale și de grup sunt cultura populară, graiul și religia, ca principale repere identitare care conferă de altfel bogăție și diversitate lumii în care trăim, pe de altă parte faptul că trebuie să insistăm, urmând modelul altor cercetători de dinaintea noastră¹⁰⁹, ori contemporani nouă¹¹⁰, asupra folosirii nejustificate a termenului „ceangău” la adresa catolicilor din satul Somușca.

Insistăm și aici asupra unei realități care trebuie reafirmată constant, și anume că nu putem vorbi, în ceea ce-i privește pe locuitorii catolici din Moldova în general, din Somușca în particular, de o minoritate etnică, ci de o minoritate religioasă care a beneficiat de-a lungul istoriei de „liantul unificator al religiei catolice”¹¹¹.

Generalizarea greșită a termenului „ceangău” la adresa întregii comunități catolice din Moldova, implicit din satul Somușca, a avut o serie de urmări în plan identitar, deși locuitorii catolici nu și l-au însușit deloc, ei nu s-au autodenumit niciodată „ceangăi”, perpetuând o realitate constatată odinioară și de către Dimitrie Cantemir care menționa în lucrarea sa **Descriptio Moldaviae** că „ei se denumeau catolici atât după neam cât și după religie”¹¹². Ulterior, în 1857, Manolachi Drăghici afirma la rândul său faptul că în Moldova „sunt mulți lăcuitori cari atât pentru neamul lor, cât și pentru religie se numea papistași”¹¹³.

Din păcate, stereotipul¹¹⁴ „catolic = ungar”¹¹⁵ respectiv „ortodox = român”¹¹⁶ a

¹⁰⁵ Cf. **Satele cu „ceangăi din Moldova. Identitate și cultură**, sondaje de opinie, Universitatea din București, Centrul de Sociologie Urbană și Regională CURS, 2002.

¹⁰⁶ **Romano-catolicii din Moldova. Studiu preliminar**, în volumul: **Românii în dezbatere. Congresul secuiesc din 1902. Premise, deziderate și reverberații**, ediție îngrijită de Vilică Munteanu și Ioan Lăcătușu, Onești, Editura Magic Print, 2011, p. 227-238. Din păcate, probabil dintr-o regretabilă eroare a celor care au trimis de la București materialul spre tipărire, textul publicat în anul 2011 nu face deloc referire la studiul publicat de noi în anul 2002, cu atât mai puțin la autorul acestuia.

¹⁰⁷ **Ibidem**.

¹⁰⁸ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 79-106.

¹⁰⁹ I. Mărtinaș, **Cine sunt catolicii moldoveni?**, Iași, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, 1942, p. 8.

¹¹⁰ Ion H. Ciubotaru, **op.cit.**

¹¹¹ Anton Coșa, **Cleja. Monografie etnografică**, București, Editura SemnE, 2001, p. 28.

¹¹² Dimitrie Cantemir, **Descrierea Moldovei**, București, Editura Minerva, 1973, p. 82-83.

¹¹³ Manolachi Drăghici, **Istoria Moldovei pe timp de 500 ani până în zilele noastre**, tom. I Iași, 1857, p. 69-70.

¹¹⁴ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 95.

¹¹⁵ **Ibidem**.

¹¹⁶ **Ibidem**.

fost promovat cu consecvență¹¹⁷ în Moldova secolelor XIX-XX. Majoritarii ortodocși și autoritățile moldovenești „află” și ele de existența „străinilor”¹¹⁸, „ungurilor”¹¹⁹, „catolicilor”¹²⁰, „ceangăilor”¹²¹, datorită unei largi mediatizări¹²² a situației „ceangăilor” din Moldova, cum au fost denumiți catolicii în diverse lucrări și publicații maghiare, dând naștere unei false minorități etnice care trebuia „salvată”¹²³ de la o pretinsă „asimilare”¹²⁴.

S-a manifestat în secolul al XIX-lea o rapidă și consecventă „revendicare”¹²⁵ din partea maghiară¹²⁶, fapt care nu putea trece, în mod evident, fără consecințe în planul receptării colective interne majoritare, consecințe care au accentuat alteritatea¹²⁷ catolicilor din Moldova.

Sursele ungurești¹²⁸ aveau tendința de a prezenta lucrurile în culori sumbre, accentuând defectele cu un scop preconcept, anume acela de a le arăta conașionalilor maghiari cât de rău trăiesc „ceangăii” în Moldova.

Sursele românești¹²⁹ sunt în schimb bipolare. Pe de o parte redau calitățile catolicilor: hărnicia, bogăția, cinstea, puterea de luptă etc., pe de altă parte le dezvăluie și le accentuează diferențele față de majoritarii ortodocși: sunt „unguri”, „catolici”, „ceangăi”, vorbesc altfel, graiul românesc transilvan și graiul unguresc ceangău.

Discursurile naționale¹³⁰ sunt și ele prezente. Ungurii se plâng de faptul că nu întâlnesc la catolici „spirit național maghiar”¹³¹, că locuitorii „ceangăi” își pierd „naționalitatea maghiară”¹³², ceea ce nu îi descurajează, dimpotrivă îi motivează în

¹¹⁷ P. Gegő Elek, **A moldvai magyar telepekről**, Buda, A Magyar Tud. Akadémia Elébe Terjesztve, 1838, p. 57

¹¹⁸ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 95.

¹¹⁹ **Ibidem.**

¹²⁰ **Ibidem.**

¹²¹ **Ibidem.**

¹²² **Ibidem.**

¹²³ **Ibidem.**

¹²⁴ **Ibidem.**

¹²⁵ **Ibidem**, p. 96.

¹²⁶ Din multitudinea surselor relative la secolul XIX amintim: Jerney János, **Keleti utazása a magyarok őshelyeinek kinyomozása végett 1844 és 1845**, Pest, 1851; Lászlo Mihály, **Keleti testvéreink**, Budapest, 1882; *Pesti Napló*, 30 octombrie/11 noiembrie, 1887; Ballagi Aladár, **A magyarság Moldvában**, în *Földrajzi Közlemények*, Budapest, XVI, 1888, p. 1-27.

¹²⁷ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 96.

¹²⁸ Cf. *supra*, nota 126.

¹²⁹ Menționăm aici câteva dintre sursele consultate: Polescu Ioan, **Limba unguerească în Moldova**, în *Amicul Familiei*, IV (3), ianuarie 27, Cluj, 1880; I.A. Candrea, Ov. Densușianu, Th.D. Speranția, în *Graiul nostru*, I, București, 1906, p. 471 respectiv 824; N. Bănescu, **O misiune a lui Miron Pompiliu**, în *Convorbiri literare*, anul XLIII, nr. 12, București, 1909, p. 1300-1305.

¹³⁰ Ion Dumitriu-Snagov, **Le Saint-Siège et la Roumanie Moderne. 1850-1866**, vol. 48, Roma, Universitățile Gregoriana Editrice, 1982, p. 220-227; idem, **Le Saint-Siège et la Roumanie Moderne. 1866-1914**, vol. 57, Roma, Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1989, p. 247-255.

¹³¹ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 96.

¹³² **Ibidem.**

consecvența cu care continuă să-i revendice. Români, la rândul lor, îi acuză de lipsa „sentimentelor naționale românești”¹³³. Cel ce este „catolic” nu poate fi în același timp și „român” în mentalitatea timpului.

Se propun evident și soluții de ambele părți, paradoxal, foarte apropiate ca finalitate. În timp ce ungerii militează pentru școli ungurești¹³⁴ și folosirea limbii maghiare ca limbă de cult, românii susțin ideea creării de școli românești¹³⁵ și liturghii oficiate în limba română. Ambele demersuri¹³⁶ erau subordonate unor comandamente politice de ordin național.

Nu întâmplător, autoritățile românești insistau pe necesitatea integrării cât mai rapide a catolicilor prin școală, biserică, cultură, pentru a pune capăt astfel, în opinia lor, revendicărilor venite din partea maghiară. Se aud în secolul XIX din partea majoritarilor ortodocși acuze¹³⁷ de genul: „catolicii” nu sunt loiali față de țară, nu simt românește, sunt „străini”. Se accentuează defectele lor. Termenul „ceangău” își modifică semantica, căpătând un sens peiorativ.

Catolicii din Moldova datorează mult lui Mihail Kogălniceanu, cel care depune la mijlocul secolului al XIX-lea eforturi considerabile în vederea recunoașterii unui statut de egalitate al catolicilor în raport cu ortodocșii. A fost un pas foarte important în eforturile privind acordarea de drepturi politice catolicilor, chiar dacă exista o puternică opoziție ortodoxă.

Important a fost și faptul că a existat o disponibilitate pentru dialog de ambele părți. Catolicii au depus eforturi pentru a-și dovedi loialitatea față de țară, iar ortodocșii pentru a-i accepta și recunoaște ca pământeni. Mihail Kogălniceanu înscriesese de altfel drepturile catolicilor în **Dorințele Partidei Naționale din Moldova** (punctele 25 și 26). La punctul 25 citim: „peste 50 mii români sunt catolici. Până acum guvernul nu s-a ocupat nicidecum de educația atât morală, cât și religioasă a lor. Clerul lor este străin și nu se sprijinește de către stat. Este dar neapărată trebuință ca și acești fii ai patriei să tragă parte din folosurile publice”¹³⁸. Mihail Kogălniceanu cere drepturi pentru **pământenii catolici** care „în cea mai mare parte”¹³⁹ erau „adevărați români de origine”¹⁴⁰, „ca așa cu toții să fim o singură nație: nația română și să avem și să apărăm o singură patrie: frumoasa Românie”¹⁴¹.

¹³³ *Ibidem*, p. 96-97.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 97.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ Ion Dumitriu-Snagov, *Le Saint-Siège ...*, 1982, p. 634; 1989, p. 994.

¹³⁷ Anton Coșa, *Problema originii catolicilor ...*, 2002, p. 97.

¹³⁸ Mihail Kogălniceanu, **Dorințele Partidei Naționale din Moldova**, ediția a III-a, publicată de Petre V. Haneș, București, [f. a.], p. 30-31, apud Dumitru Mărtinaș, **Originea ceangăilor din Moldova**, ediția a II-a, Bacău, Editura „Symbol”, 1998, p. 120.

¹³⁹ Idem, **Opere**, III, **Oratorie**, I/1, București, 1983, p. 207.

¹⁴⁰ *Ibidem*.

¹⁴¹ Dimitrie A. Sturdza, C. Colescu-Vartic, **Acte și documente relative la istoria renascerei României**, vol. VI, partea I, București, 1896, p. 238.

Observăm, în rândurile anterioare, caracteristicile unui discurs național bazat pe resurecția unui drept istoric, o legitimare în trecut. Importantă însă, pentru catolici, a fost finalitatea pozitivă. Autoritatea politică românească i-a recunoscut în cele din urmă și juridic ca pământeni pe locuitorii catolici, statut consfințit prin articolele Constituției din 1866.

Deși catolicii își afirmă loialitatea față de țară și o probează prin participarea¹⁴² la toate evenimentele care au jalonat devenirea istorică a României¹⁴³, la Unirea Moldovei cu Țara Românească (1859), Războiul de Independență (1877-1878), Războiul de Reîntregire (1916-1919), Al Doilea Război Mondial (1941-1945)¹⁴⁴, totuși, continuă să fie acuzați că sunt „unguri” și au simpatii pro-maghiare.

Poate părea paradoxal, dar, în aceeași perioadă, în condițiile amplificării interesului maghiarilor privind starea „ceangăilor” din Moldova, ungurii continuă să se plângă de „lipsa conștiinței maghiare”¹⁴⁵ și puternica răspândire a „patriotismului românesc”¹⁴⁶ printre catolicii din spațiul moldav incluși într-o „imaginară minoritate etnică”¹⁴⁷, considerând Moldova ca „marele cimitir al maghiarilor”¹⁴⁸.

La 24 februarie 1876 fusese sancționată și promulgată „Legea pentru recrutarea armatei”¹⁴⁹, votată de Adunarea Deputaților la 5 februarie 1876 și de Senat la 12 februarie 1876. Conform acestei legi serviciul militar devenea „obligatoriu pentru toți cetățenii țării”¹⁵⁰. La 4 septembrie 1876, Ministerul de Război stabilea efectivele unităților militare, a regimentelor de dorobanți, numărul de companii ale batalioanelor de dorobanți. Au fost organizate opt regimente de dorobanți, marea majoritate a ostașilor din județul Bacău¹⁵¹ făcând parte din Regimentul 8 Dorobanți.

Conform reorganizării armatei, din 1 ianuarie 1877, au fost create încă opt regimente de dorobanți, constituindu-se¹⁵² astfel și Regimentul 14 Dorobanți¹⁵³, alături de Regimentul 8 Călărași¹⁵⁴, Regimentul 10 Dorobanți¹⁵⁵, Regimentul 7

¹⁴² Mihai Robu, **Catolicii și acțiunea militară a României**, în *Calendarul Catolic*, XII, București, 1914, p. 44-46; Radu Rosetti, **Călărașii din Valea Siretului în Războiul de Neatârnavare**, București, 1939 etc.

¹⁴³ Anton Coșa, **Problema originii catolicilor ...**, 2002, p. 99.

¹⁴⁴ **Ibidem**, p. 99-100.

¹⁴⁵ Ignác Rózsa, **Keleti magyarok nyomában**, Budapest, 1941, p. 72-73.

¹⁴⁶ **Ibidem**.

¹⁴⁷ Radu Rosetti, **Une minorité ethnique imaginaire en Moldavie**, în *Journal des débats*, Paris, 1922, nr. 216, august 6.

¹⁴⁸ Baumgartner Sándor, **Moldva a magyarság nagy temetője**, Budapest, 1940.

¹⁴⁹ Corneliu Cărămidaru, **Aspecte ale participării Regimentului 14 Dorobanți la Războiul pentru cucerirea Independenței naționale**, în *Carpica*, XIV, Bacău, 1982, p. 211.

¹⁵⁰ **Ibidem**.

¹⁵¹ **Ibidem**.

¹⁵² **Ibidem**, p. 212.

¹⁵³ **Contribuția județului Bacău la susținerea războiului de independență**. Ediție de documente, coordonator Vilică Munteanu, Bacău, Editura „Egal”, 2002, p. 267.

¹⁵⁴ **Ibidem**, p. 264.

¹⁵⁵ **Ibidem**, p. 267.

Infanterie¹⁵⁶, Regimentul 8 Linie¹⁵⁷, Regimentul 7 Linie¹⁵⁸, Regimentul 2 Roșiori¹⁵⁹, Regimentul 2 Artilerie¹⁶⁰, Regimentul 5 Linie¹⁶¹, Regimentul 3 Infanterie¹⁶², Regimentul 6 Dorobanți¹⁶³, Regimentul 8 Artilerie¹⁶⁴, Regimentul 1 Călărași¹⁶⁵, Regimentul 1 Roșiori¹⁶⁶, Regimentul 6 Linie¹⁶⁷, Regimentul 4 Artilerie¹⁶⁸, Regimentul 5 Dorobanți¹⁶⁹, Regimentul 3 Roșiori¹⁷⁰ etc.

Ostașii din satul Somușca au luptat, la rândul lor, în aceste „unități ale armatei române”¹⁷¹ și, luptând „ca niște eroi”¹⁷², „au produs, împreună cu acestea o adâncă impresie în opinia publică și în presa vremii”¹⁷³.

Locuitorii din Somușca au contribuit la cucerirea Independenței nu doar prin sângele vărsat de eroii localnici pe câmpurile de luptă, prin eroii care au rămas invalizi de război, prin cei care au murit în spitale ori la puțin timp după întoarcerea acasă de pe front, ci și prin „ofrandele și rechizițiile pentru aprovizionarea și înzestrarea armatei”¹⁷⁴.

Înțelegând „nevoile și greutățile momentului”¹⁷⁵, locuitorii din Somușca „au suportat, în perioada aprilie 1877-august 1878, masive rechiziții”¹⁷⁶ a căror valoare în întreg județul Bacău s-a ridicat la 161.843 lei¹⁷⁷. Astfel, într-un document din 1 octombrie 1877 se menționează animalele rechiziționate „pentru serviciul armatei române în anul 1877, după ordinul de rechiziție nr. 20934”¹⁷⁸. Valoarea de atunci a acestor rechiziții se ridică la suma de 52 lei la Somușca¹⁷⁹.

¹⁵⁶ **Ibidem**, p. 266.

¹⁵⁷ **Ibidem**, p. 267.

¹⁵⁸ **Ibidem**, p. 265.

¹⁵⁹ **Ibidem**, p. 267.

¹⁶⁰ **Ibidem**.

¹⁶¹ **Ibidem**, p. 264.

¹⁶² **Ibidem**.

¹⁶³ **Ibidem**.

¹⁶⁴ **Ibidem**.

¹⁶⁵ **Ibidem**, p. 265.

¹⁶⁶ **Ibidem**, p. 266.

¹⁶⁷ **Ibidem**, p. 265.

¹⁶⁸ **Ibidem**.

¹⁶⁹ **Ibidem**.

¹⁷⁰ **Ibidem**, p. 267.

¹⁷¹ Corneliu Cărămidaru, **Contribuția județului Bacău la războiul pentru independența națională**, în *Carpica*, IX, Bacău, 1977, p. 128.

¹⁷² D. Berindei, L. Loghin, Gh. Stoean, **Războiul pentru independență națională 1877-1878**.

Documente militare, București, Editura Militară, 1971, p. 378.

¹⁷³ Corneliu Cărămidaru, **loc.cit.**, 1977, p. 128.

¹⁷⁴ Idem, **loc.cit.**, 1982, p. 224.

¹⁷⁵ Idem, **loc.cit.**, 1977, p. 126.

¹⁷⁶ **Ibidem**, p. 127.

¹⁷⁷ **Ibidem**.

¹⁷⁸ **Contribuția județului Bacău ...**, 2002, p. 132.

¹⁷⁹ **Ibidem**.

La 14 august 1916 România intra în Primul Război Mondial alături de țările Antantei. „În seara aceleiași zile a fost publicat decretul de mobilizare”¹⁸⁰. Mulți dintre localnicii din satul Somușca vor participa la acest important moment istoric. Mulți dintre aceștia își vor jertfi viețile (pe front) pe altarul cauzei naționale românești, devenind, prin faptele lor, *eroi*.

În timp ce ostașii din Somușca „luptau vitejește pe fronturile de luptă”¹⁸¹, cei rămași acasă, „bătrâni, femei și copii n-au încetat o clipă de a fi veșnic în contact cu războiul care s-a purtat la ușa caselor lor și gârboviți de corvezi și rechiziții, n-au pregetat a încuraja la rezistență pe front, prin conduita lor”¹⁸².

Locuitorii din satul Somușca au participat firește și la cel de-al Doilea Război Mondial¹⁸³ (1939-1945)¹⁸⁴ luptând, și de această dată, pentru cauza națională românească, mulți dintre ei jertfindu-și viețile pe front.

Numele tuturor eroilor din comuna Cleja, implicit a celor din satul Somușca, se regăsesc pe un monument ridicat în memoria lor în anul 2003 lângă Școala Generală nr. 2 din Cleja. Numele a doi dintre acești eroi (trecuți pe câte o cruce) i-am întâlnit și în cimitirul satului Somușca. Este vorba de: Benchea Șt. Petre (născut la 12. 01. 1909; mort în anul 1944) și Matei Gheorghe (născut la 15. 05. 1911; mort în anul 1941).

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, catolicii din Moldova, implicit din satul Somușca, au avut în continuare de suferit de pe urma considerării lor ca „unguri” chiar de către autoritățile statului român. Sunt răspândite ideile extremiste, șovine, xenofobe, la adresa catolicilor și în presa vremii¹⁸⁵.

Se depun foarte multe plângeri¹⁸⁶ la autoritățile românești pentru recunoașterea calității de „cetățean român” a catolicilor, actele care cuprindeau cetățenia fiind, printre altele, o legitimare a loialității față de țară. Ca răspuns, autoritățile locale nu le eliberau acte de la primării sub pretextul că cei care le cereau erau „catolici”, iar „cei născuți și botezați în ritul catolic nu pot fi considerați de origine etnică română”¹⁸⁷.

Continuă să li se spună „unguri, maghiari, ceangăi”¹⁸⁸. De la primării nu li se eliberau catolicilor „certIFICATE de origine etnică română”¹⁸⁹, în schimb, celor interesați li se eliberau cu mare ușurință „certIFICATE de origine etnică ceangău”¹⁹⁰. Locuitorilor

¹⁸⁰ Cf. **Istoria Românilor**, vol. VII, tom. II, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 421.

¹⁸¹ Gr. Grigorovici, **Bacăul din trecut și de azi**, Bacău, Tipografia Primăriei Municipiului Bacău, 1933, p. 161.

¹⁸² **Ibidem**.

¹⁸³ Gh. Buzatu, Gh.I. Florescu, **Al doilea război mondial și România. O bibliografie**, Supliment nr. III, *AIIAI*, 1981, p. VII.

¹⁸⁴ Cf. **Istoria Românilor**, vol. VIII, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 539.

¹⁸⁵ Cf. *Cuvântul Dascălesc*, an XI, nr. 2-3, Roman, 1940, p. 4-9.

¹⁸⁶ DJANBacău, **Fond Parohia Romano-Catolică Luizi-Călugăra**, dosar I/1940, **Cu acte ce privesc situația catolicilor noștri moldoveni în fața unor autorități ori funcționari ortodocși**, 1940-1946.

¹⁸⁷ **Ibidem**, Adresa nr. 155/1943.

¹⁸⁸ **Ibidem**.

¹⁸⁹ **Ibidem**.

¹⁹⁰ **Ibidem**.

catolici nu li se eliberau de la primării nici actele necesare vânzării și cumpărării de pământ¹⁹¹, neputându-se întocmi în consecință nici actele de proprietate. Motivele neeliberării acestor acte constau în faptul că cei care le solicitau erau „*unguri*”, „*maghiari*”, „*catolici*”, „*ceangăi*”¹⁹².

S-a ajuns și la interzicerea exercitării dreptului de vot al catolicilor din Moldova în anul 1942, într-unul din satele catolice, sub motivul că locuitorii sunt „*unguri*”¹⁹³. Chiar prefectul de atunci al județului Bacău a afirmat că locuitorii catolici nu au aspirații românești, „*că ce nu este ortodox nu poate fi român, de aceea D-voastră catolicii nu sunteți români*” adresându-se lui Iosif Petru M. Pal, Superiorul Provincial al Franciscanilor Minori Conventuali din Moldova¹⁹⁴.

În condițiile intrării trupelor sovietice pe teritoriul României, în anul 1944, proaspăt instalatul Comandament rus din Bacău a comunicat chiar că are intenția de a ridica populația catolică din Moldova și a o deporta în Uniunea Sovietică sub pretextul „*că ar fi unguri*”¹⁹⁵. Dintr-un memoriu cu nr. 586 al Superiorului Ordinului Franciscanilor Minori Conventuali din Moldova din 18 ianuarie 1945¹⁹⁶ către Excelența Sa Mons. Andrea Cassulo, Nunțitul Apostolic din România, și un altul din 20 ianuarie 1945¹⁹⁷ către Ministerul Afacerilor Interne, reiese faptul că s-ar fi ținut și o întrunire ruso-română la Bacău spre a delibera asupra acestei probleme. În cele din urmă, doar intervenția Nunțitului Apostolic a rezolvat această problemă care putea avea urmări dintre cele mai tragice pentru locuitorii catolici din Moldova¹⁹⁸.

În perioada comunistă istoria satului Somușca a fost marcată de o serie de realități, specifice acelor vremuri, despre care vom putea să vorbim (din perspectivă istorică desigur), cu rigoarea necesară unei minime obiectivități, probabil peste un număr de ani, atunci când documentele acelor timpuri ne vor fi accesibile în totalitate.

Evoluția comunității catolice, în ansamblul ei, cunoaște în anii puterii totalitare comuniste coordonate particulare față de perioadele anterioare, urmare firească a condițiilor existente¹⁹⁹. Locuitorii catolici din Moldova continuă să fie pe nedrept încadrați și de către regimul comunist în categoria unei „*minorități etnice*”²⁰⁰.

Locuitorii din satul Somușca sunt și ei supuși la presiuni din partea autorităților pentru a se declara „*maghiari*”. În anii 1946-1947, era anunțată „*trimiterea unor emisari din Ungaria în zona locuită de ceangăi, aducând instrucțiuni pentru*

¹⁹¹ *Ibidem*, f. 53.

¹⁹² *Ibidem*, f. 41 și 44.

¹⁹³ *Ibidem*.

¹⁹⁴ *Ibidem*, f. 31.

¹⁹⁵ *Ibidem*, fila 72.

¹⁹⁶ *Ibidem*.

¹⁹⁷ *Ibidem*, fila 76.

¹⁹⁸ *Ibidem*, fila 81.

¹⁹⁹ Anton Coșa, *loc.cit.*, 1996, p. 74.

²⁰⁰ *Ibidem*, p. 75.

maghiarizarea acestora²⁰¹. Acești „trimiși din Budapesta cutreieră satele de ceangăi din județul Bacău, ca reprezentanți ai iredentismului maghiar, transmitând știri și instrucțiuni²⁰². Dirijarea acestor „emisari” era făcută de către Uniunea Populară Maghiară, „organizație creată și condusă de Partidul Comunist Român”²⁰³.

Multe documente consemnează că agenții maghiari „îndeamnă localnicii să nu asculte de preoții și învățătorii români și să ceară înlocuirea lor cu cei de naționalitate maghiară”²⁰⁴. De asemenea, se cerea „înlocuirea limbii române cu cea maghiară în biserici, școli, primării”²⁰⁵.

La Somoșca, la 12 iunie 1949, cu ocazia hramului, „Preasfânta Treime”, s-au făcut presiuni asupra lui „Andrei Pojum cântăreț bisericesc din comuna Cleja”²⁰⁶, care declara printre altele: „În ziua de 12 Iunie 1949, „Sfânta Treime” Patronul Bisericii din Somoșca, Primarul Martin Iștoc și Mihai Voidoc m-au forțat să duc Procesiunea pe limba maghiară. Ajungând în biserică din Somoșca am început să cânt Antefonul respectiv pe limba română, dar la un moment dat mi-a scos cartea din mână ca să nu continuu pe românește”²⁰⁷.

O declarație similară a făcut și „Grigore Grigore Benchea cântăreț bisericesc din comuna Cleja, satul Somoșca”²⁰⁸. Acesta afirma: „În ziua de 12 Iunie 1949, ziua „Sfintei Treimi” Patronul Bisericii din Somoșca, la sosirea Procesiunii din Cleja am intonat Antefonul respectiv cu orga. La un moment dat a venit Primarul Martin Iștoc și Mihai Voidoc și mi-a tras mâinile de pe claviatura orgii ca să nu mai continuu cântecul pe românește iar eu m-am dat jos de la orgă și-am spus Părintelui Paroh cele întâmplare. Ajungând acasă la domiciliul meu au venit Primarul Martin Iștoc, Mihai Voidoc, Ianoș Grosu și mai mulți din organele Politice pe care nu i-am cunoscut și m-au întrebat că cine nu dă voie ca să fac slujbele în limba maghiară. Eu am arătat scrisoarea Părintelui Episcop și le-am spus că nu pot să fac slujbele de capul meu”²⁰⁹.

În condițiile în care interesul cercetătorilor maghiari relativ la „ceangăii”²¹⁰ din

²⁰¹ Petre Țurlea, **Încercarea de maghiarizare a ceangăilor în anii 1946-1947**, în *Angustia*, nr. 8, 2004, p. 217-222.

²⁰² **Ibidem**.

²⁰³ **Ibidem**.

²⁰⁴ **Ibidem**.

²⁰⁵ **Ibidem**.

²⁰⁶ DJANBacău, **Fond Parohia romano-catolică Cleja**, dosar 1/1940, f. 18r.-18v.

²⁰⁷ **Ibidem**.

²⁰⁸ **Ibidem**, f. 20.

²⁰⁹ **Ibidem**.

²¹⁰ A se vedea printre altele: Faragó József, Jagamas János, **Moldvai csángó népdalok és népballadák**, Bukarest, 1954; Domokos Pál Péter, Rajeczky Benjamin, **Csángó népzene**, I-II, Budapest, 1956; Szabó T. Atilla, **A moldvai csángó nyelvjárás-kutatás története**, în *Magyar Nyelvhjársok*, Budapest, 1959, p. 3-38; Márton Gyula, **A moldvai csángó nyelvjárás román kölcsönszavai**, Bukarest, 1972; Kallós Zoltán, **Új guzsalyam mellett**, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1973; Domokos Pál Péter, **Édes hazámnak akartam szolgálni**, Budapest, Szent István Társulat, Budapest, 1979; von Ernst Wagner, **Ungarn (Csangonen) in der**

Moldova se va manifesta constant și în timpul totalitarismului²¹¹ comunist, vor fi înființate școli în limba maghiară în câteva sate catolice, inclusiv în satul Somușca, „în sprijinul dezvoltării culturale a minorităților naționale”²¹².

Autoritățile comuniste au ignorat însă (caracteristică firească a unei puteri totalitare) tocmai părerea celor pentru care au înființat aceste școli, anume catolicii din Moldova, care nu au ezitat să ceară înlocuirea lor cu școli românești. În acele vremuri tulburi, localnicii din satul Somușca își vor afirma constant identitatea românească, respingând toate încercările de deturnare identitară venite din afara comunității.

După evenimentele care au marcat sfârșitul de an 1989, spațiul rural care face obiectul acestei cercetări monografice a intrat într-o etapă nouă, în care exercițiul democrației a fost și continuă să fie o constantă în viața comunității locale, dincolo de numeroasele incertitudini și permanentele transformări specifice societății contemporane.

Problema identității²¹³ locuitorilor catolici din Somușca rămâne însă una delicată, datorită aceluiași intervenții venite din afara comunității. În continuare, în mediile oficiale și științifice maghiare se vorbește²¹⁴ de „asimilarea grupului etnic al ceangăilor din Moldova”²¹⁵.

Identificarea etnică este un proces individual complex²¹⁶ care suferă modificări, influențe, într-o societate extrem de dinamică sau în perioade de profunde răsturnări sociale, politice sau economice, ca și cea pe care o trăim. Este un act de conștiință, de simțire și trăire. De pildă, asumarea identității etnice române sau abandonarea ei din rațiuni personale, de ordin social, psihic, moral, economic, este o

Moldau und in der Bukowina im Spiegel neuerer romanischer Quelleneditionen, în *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 3 (74), 1, Köln-Wien, 1980, p. 27-47; Dr. Kós Károly, Szentimrei Judit, dr. Nagy Jenő, **Moldvai csángó népművészet**, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1981; Gunda Béla, **Egy csángók könyv jubileuma**, în *Magyar Nemzet*, iulie 22, Budapest, 1986; **Moldvai Csángó – Magyar Olkmánytár (1467-1706)**, întocmit de Benda Kálmán, Budapest, I-II, 1989 etc.

²¹¹ **Dicționar de scrieri politice fundamentale**, coord. Laurențiu Ștefan-Scalat, București, Editura Humanitas, 2000, passim.

²¹² Cf. *Steagul Roșu*, anul VIII, seria III, nr. 263 (1742), Bacău, 20 noiembrie 1953, p. 1.

²¹³ Anton Coșa, **Identitatea asumată...**, 2011, p. 191-206.

²¹⁴ A se vedea printre altele: **Nem engedi Isten hogy elveszejszenek**, ed. Kallós Zoltán, Kolozsvár, 1993; **Csángó Sorskérdések**, ed. Halász Péter, Budapest, A Lakatos Demeter Egyesület Kiadványa, 1997; **Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve. Dolgozatok a moldvai csángók népi kultúrájáról**, 5, ed. Pozsony Ferenc, Kolozsvár, 1997; **The Moldavian Csango**, study by Valentin Stan and Renate Weber, Budapest, International Foundation for promoting studies and knowledge of minority rights, 1998; Vilmos Tanczos, **Hungarians in Moldavia**, Budapest, Institute for Central-European Studies, Teleki László Foundation, nr. 8, april, 1998; **Csángósors. Moldvai csángók a változó időkben**, ed. Pozsony Ferenc, Budapest, Teleki László Alapítvány, 1999; **Moldvai Magyarok-Csángó Magyarok**, ed. Pozsony Ferenc, Budapest, Gödöllő, 2000; Pozsony Ferenc, **Ceangăii din Moldova**, Cluj, Asociația Etnografică Kriza János, 2002; **Lokális és transznacionális csángó életvilág**, szerkesztette Sándor Ilyés, Lehel Peti, Ferenc Pozsony, Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 2008 etc.

²¹⁵ Anton Coșa, **Identitatea asumată ...**, 2011, p. 191.

²¹⁶ Ioan Lăcătușu, **op.cit.**, p. 41.

chestiune de opțiune, este un drept sau o libertate a individului. Ea devine însă o problemă²¹⁷ dacă are loc în condiții de stress, de presiuni morale, sociale, psihice.

Legat de acest fenomen²¹⁸, al identificării etnice, subiecții cercetării noastre, locuitorii catolici din satul Somușca ne-au vorbit de un climat și o atmosferă propice maghiarizării populației locale la presiunile politice tot mai accentuate din ultimii ani. Dorința introducerii limbii maghiare în școală și biserică face parte dintr-un program mai amplu în acest sens. La menținerea sau pierderea identității etnice românești conlucrează un complex de factori: obiectivi și subiectivi, interni și externi, istorici, sociali, economici, culturali, instituționali, organizaționali, politici.

Identitatea etnică a avut întotdeauna, ca element de bază al conservării ei, limba, graiul, un element necesar, dar nu suficient pentru definirea ei. Fiind un suport al identității etnice, rolul unei limbi este cel de legătură a acestei identități, pe fundalul pe care se desfășoară activitatea spirituală, specifică sau nu, a unui neam.

În fiecare limbă există încorporate potențele neamului²¹⁹ pe care îl definește și ea este în aceeași măsură un mijloc de exprimare a acestor potențe²²⁰. În jurul ei se încheagă sistemul acela inefabil de caracteristici ale unui neam și prin ea geniul fiecărui neam se materializează și se transmite în timp. Fiind păstrătoare și inovatoare în același timp, limba este cel mai bun exemplu de evoluție²²¹ pe bază de tradiție.

Pentru minorități, bilingvismul²²² reprezintă un instrument de conviețuire și un simbol al identificării naționale comune. Pentru minoritatea religioasă a catolicilor din Somușca, folosirea unui dublu sistem fonologic: graiul românesc ardelenesc și graiul unguresc-ceangău a reprezentat o modalitate de conservare a moștenirii culturale proprii.

Strămoșii catolicilor din Somușca au fost bilingvi înaintea stabilirii lor în Moldova, fapt constatat, cum am văzut mai sus, chiar de cel care i-a „botezat” pentru prima dată cu numele de „ceangăi-maghiari”, preotul secui Zöld Péter. Bilingvismul era însă urmarea firească a conviețuirii de veacuri între români și secui.

Dincolo de intervențiile din afara comunității, privind integrarea acesteia într-o etnie sau alta, importantă este asumarea și promovarea identității românești de către majoritatea membrilor comunității catolice din Somușca, cu respectul celor câțiva localnici care, din diverse motive, se simt mai aproape de identitatea etnică maghiară.

Decizia apartenenței etnice a celor de astăzi nu trebuie disociată însă de decizia apartenenței etnice a ascendenților acestora, a celor care odinioară au optat pentru recunoașterea statutului de „pământean catolic” în Moldova.

Dacă opțiunea celor care (în număr mic) aleg să se considere astăzi „ceangăi”

²¹⁷ **Ibidem.**

²¹⁸ **Ibidem.**

²¹⁹ **Ibidem.**

²²⁰ **Ibidem.**

²²¹ **Ibidem**, p. 42.

²²² **Ibidem.**

sau „maghiari” se cuvine a fi respectată, nici ei, nici ceilalți localnici (aflați în majoritate) care se consideră „români” nu trebuie să uite că se impune a fi respectată, cu atât mai mult, opțiunea strămoșilor lor care **au ales** să participe trup și suflet la formarea națiunii române moderne, neparticipând deloc la nici unul dintre momentele care au marcat formarea națiunii moderne maghiare.

De altfel, în discursurile contemporane privitoare la identitatea romano-catolicilor din Moldova, unii cercetători maghiari recunosc și ei faptul că identitatea acestora „este marcată în mod decisiv până astăzi de faptul că ei sunt singurul grup etnic ce nu a luat parte în prima jumătate a secolului al XIX-lea la marile procese istorice (reforma limbii, mișcările politice și culturale ale epocii reformei, lupta pentru independență din 1848), care au creat națiunea civică modernă maghiară, motiv pentru care, de fapt, nici nu au devenit parte a națiunii civice maghiare”²²³.

Strămoșii noștri catolici au luptat și și-au jertfit viața pentru ca urmașii lor să nu mai fie niciodată considerați „străini” în țara pe care o aleseseră, țara pe care după stabilirea lor aici au considerat-o și țara lor.

Oricum, este necesară în zilele noastre o clară disociere între originea etnică și apartenența etnică a unei persoane ori a unei comunități. Dacă în cazul apartenenței etnice decizia personală și de grup este cea decisivă, în cazul originii etnice răspunsurile corecte nu mai țin de opțiunea individului sau a comunității ci de serioase cercetări științifice.

Destinul întemeietorilor satului Somușca este comparabil (păstrând proporțiile) cu cel al primilor coloniști americani. Fondarea satului Somușca are loc în aceeași perioadă cu fondarea S.U.A.

Locuitorii Americii erau tot emigranți plecați, la rândul lor, din Europa. Deși veneau de la mare distanță, după stabilirea lor pe continentul american, noii coloniști au devenit americani, s-au considerat înainte de toate americani și au acționat în consecință.

Și emigranții transilvăneni stabiliți în vatra satului Somușca au devenit solidari cu noua lor Patrie și au depus toate eforturile pentru a fi recunoscuți ca „pământeni”, ca „români-catolici”. Pentru ei, a fi român catolic însemna, în același timp, justificarea unei apartenențe la cetățenia română de mai târziu, asemenea modelului american.

Jertfele lor (de la 1877, 1914-1919, 1939-1945) sunt revelatoare în acest sens. Suntem pe deplin încredințați de faptul că **alegerile și jertfele** „celor de ieri” nu au fost făcute pentru ei, ci pentru noi, „cei de azi”, care suntem în realitate beneficiarii tuturor sacrificiilor strămoșilor noștri și, implicit, pentru „cei de mâine”, urmașii noștri, care (la rândul lor) ne vor duce mai departe, deopotrivă, moștenirea culturală, spirituală și identitară. Prin urmare, având în vedere toate acestea, putem noi oare să le desconsiderăm sacrificiul lor suprem?

Sperăm că în paginile acestui studiu am reușit să dăm o serie de răspunsuri

²²³ Tănczos Vilmos, **Hányan vannak a moldvai csángók?**, în *Magyar Kisebbség*, III, nr. 1-2, Cluj, 1997, p. 370-390.

privind originea catolicilor din satul Somușca în ansamblul lor. Pentru fiecare familie în parte însă răspunsurile pot veni doar în urma unor competente studii de genealogie (istorie familială). Aceste demersuri sunt de durată și necesită coroborarea documentelor existente în Moldova cu cele din Transilvania.

La încheierea acestui studiu (dedicat *istoriei satului Somușca*) se cuvine (ca un pios omagiu pentru „cei de ieri” și ca o pildă pentru „cei de mâine”) ca fiecare dintre noi, „cei de azi”, să nu uităm că „istoria” este, în egală măsură, „**învățătoare a vieții**” (*Magistra Vitae*) și „**lumină a adevărului**” (*Lux Veritatis*).